كجيءَ جي باغباني

Improved Date Palm Production Technology

ڊائريڪٽوريٽ زرعي اطلاعات
زرعي توسيعي کاتو سنڌ حيدرآباد
2005ع

ALLIED PRINTING CORPORATION Ph: 022-2787848

DIRECTORATE OF AGRICULTURE INFORMATION
AGRICULTURE EXTENSION SINDH
Block - F, Shahbaz Building, Hyderabad.
Ph: 022 - 9200108

Year of Publishing, 2005

ڪجيءَ جي باغباني

ڪجيءَ جو ميوو ڪتل انتهائي گهڻو خوراڪي سگهه رکڻ سان گڏ طبعي خاصيتن جو پڻ خزانو آهي ان ڪري هي ميوو ماڻهو وڏي شوق سان واپرائين ٿا جنهن جي ڪري ڪجيءَ جو باغ لڳائڻ سان آبادگارن کي ڪافي سٺو فائدو ٿئي ٿو.

سنڌ ۾ ڪجين جا باغ گهڻو ڪري خيرپورميرس ۽ سکر ضلعن ۾ وڏيڪ ايراضيءَ تي لڳل آهن جتان ڪيل هڪ سروي مطابق هي ميوو اپائڻ لاءِ آبادگارن جو سراسري ستر رپيا (70 رپيا) في مڻ خرچ اچي ٿو ۽ آبادگار ٺيڪيدارن کي هڪ سؤ نوي رپيا (190 رپيا) في مڻ جي حساب سان ٺيڪي ۾ ڏين ٿا اهڙي طرح آبادگار ڪجيءَ مان هڪ سؤ ويهه رپيا (120 رپيا) في مڻ نفعو حاصل ڪري ٿو. جڏهن ته ٺيڪيدار سراسري تازي ڪتل تي پنجونجاهه رپيا (55 رپيا)، ڇوهارن تي هڪ سؤ نوي رپيا (190 رپيا) ۽ ڪارڪن تي هڪ سؤ پنجيتاليهه رپيا (145 رپيا) في مڻ منافعو حاصل ڪري ٿو هاڻ جيڪڏهن هن ڪجين جو آبادگار چاهي ته هو ٻن طريقن سان اڃان به وڌيڪ نفعو ڪمائي سگهي ٿو.

1. ڪوشش ڪري پنهنجو باغ ٺيڪي تي نه ڏئي بلڪ پنهنجو باغ پاڻ هلائي باغ پاڻ هلائڻ سان هڪ ته سال تڪليف ضرور ٿينديس پر آهستي آهستي تڪليف دور ٿي ويندي ۽ مٿي ڄاڻايل ٺيڪيدار وارو منافعو پڻ آبادگار جي حصي ۾ اچي ويندو ساڳئي وقت آبادگار جو پنهنجي باغ ۾ لڳاتار اچڻ وڃڻ ٿيڻ ڪري باغ جي بهتر نموني سار سنڀال پڻ ٿي سگهندي

2. ڪجين جي باغ مان وڌيڪ نفعي ڪمائڻ جو ٻيو طريقو هي آهي ته ڪجين جي باغبانن کي گهُرجي ته اُهي زرعي ماهرن جي سفارشن تي مڪمل طور عمل ڪن ۽ اُهن کي پنهنجي باغن جو وقت به وقت معائنو ڪرائيندا رهن. ائين ڪرڻ سان پيداوار وڌيڪ لهندي ۽ آبادگار ججهو نفعو ڪمائي سگهندو.

آبهوا:

ڪجيءَ جي وڻ لاءِ خشڪ آبهوا، وڌيڪ گرمي ۽ گهٽ گهم هجي. هن وڻ لاءِ هڪڙو پهاڪو مشهور آهي ته ڇوٽي باهه ۾ ۽ پاڙ پاڻي ۾" هن جي وڻ ۾ سمر ۽ ڪلر کي برداشت ڪرڻ جي طاقت به وڌيڪ آهي. هن جو وڻ 23 سينٽي گريڊ کان وٺي 43 سينٽي گريڊ گرمي پد تائين سٺي واڌ ويجهه ڪري ٿو بهار ۾ جهڙ ۽ برسات هن جي لڳ واري عمل لاءِ نقصانڪار آهي ان وقت موسم جو خشڪ هجڻ فائديمند آهي. اونهاري ۾ ميوي پچڻ مهل مينهن ميوي کي وڏو نقصان رسائي ٿو.

زمين:

ڪجي واريا سي ۽ لٽياسي زمين ۾ سٺي واڌ ويجهه ڪندي آهي ۽ وڌيڪ چيڪي زمين ۾ پڻ ٿئي ٿي. خالص واريا سي زمين هن لاءِ صحيح ناهي. هن پوٽي کي ڪلراٺي زمين ۾ پڻ پوکي سگهجي ٿو ڇو جو هن ۾ ٻين ميون جي ڀيٽ ۾ ڪلر برداشت ڪرڻ جي وڌيڪ صلاحيت هوندي آهي. پر ڪلر لوڻ جي مقدار 5 سيڪڙو کان وڌيڪ نه هجي. ڪارو ڪلر اڇي ڪلر کان وڌيڪ نقصان وارو آهي. سمر واري زمين ۾ ڪجيءَ جو باغ هرگز نه لڳائڻ گهُرجي.

جنسون:

اسان وٽ سنڌ ۾ ڪيترين ئي جنسون پوکيون وڃن ٿيون جهڙوڪ: اصيل، اصلي، شڪري، نقل، نوري، خرمو، ڪربلائي، مدينہ، دغلت نور، فصلي، ڪرهواري، ڪرڪٽي، ڏيڏ واري، خار، خاڪي واري، ڪاشواري، اسحاق

واري، عيدل شاهه، هوا واري، گهوڙي واري، پيٺر وغيره آهن جن مان اصلي، شڪري، فصلي، مدينہ ۽ دغلت نور وغيره سفارش ڪيل جنسون آهن. انهيءَ ميوي کي مختلف شڪلن ۽ مختلف طريقن سان کاڌو ويندو آهي. جهڙوڪ: ڪچي، ڏوڪن، ڏنگ، وڻ پڪل، ڪارڪ، ڇوهارا، لوٺي ۽ آڏيا وغيره

نسل جي واڌ ويجهه:

ڪجيءَ جي نسل جي واڌ ويجهه جا ٻه طريقا آهن هڪ ٻج ذريعي ٻيو ٻچن ذريعي. ٻج ذريعي نسل جي واڌ ويجهه وارو طريقو ڪامياب ناهي. ڪجيءَ جا ٻچا ان جي هيٺين پاسي کان نڪرڻ ٿا. اهي ٻچا سڌا آهن ٻچن جي پوکڻ سان ٻوٽا جلدي وڌن ٿا ٻوٽا ڦر به جلدي جهلين ٿا ۽ نسل به اصل خاندان وارو ملي ٿو ۽ نر مادي وارو مسئلو نه ٿو رهي. جڏهن ته ٻج ذريعي پوکڻ سان ائين نٿو ٿئي. ڏهن سالن کان وڌيڪ عمر واري ٻوٽي ۾ گهڻو ڪري ٻچا نه هوندا آهن. ۽ جي هوندا آهن ته به اهي ٻچا سٺا ڪو نه هوندا آهن. ٻچن کي مادي وڻ مان جدا ڪرڻ وارو عمل بهار ۽ سانوڻ واري موسم ۾ ڪيو ويندو آهي. ٻچن کي جدا ڪرڻ وقت پهرئين وڻ جي پاسي واري مٽي هٽائي ڇڏجي جيئن ٻچا آزاد ٿي وڃن. پوءِ ڪنهن تکي اوزار سان هڪڙي ڌڪ سان وڻ کان جدا ڪجي وري وري اوزار آزمائڻ سان ٻچو زخمي ٿي پوندو وڻ مان ٻچا ڪيڻ کان سواءِ وڻ جي سڀني ٻئن ۾ ٿوري ڇانگ ڪرائي ڇڏجي ٻچن کي جدا ڪرڻ وقت ڪجهه ڳالهيون ياد رکجن. ٻچا ٽي يا چار سال جا هئڻ گهرجن. ٻچن سان گڏ پاڙون هجڻ گهرجن. نر ٻچا نر وڻ مان حاصل ٿي سگهن ٿا ٻچا وڻ مان جدا ڪرڻ کان سواءِ انهيءَ جي پاڙن تي وقفي وقفي سان پاڻي وجهڻ گهرجي يا ٻيٺل پاڻي ۾ پاڙن واري حصي کي رکڻ گهرجي جيستائين اهي زمين ۾ لڳايا نٿا وڃن. جيڪڏهن ٻچا وڏيڪ آهن ۽ جلدي ڪو نه ٿا لڳي سگهن ته اهي سڌا نرسري ۾ لڳائجن. جيڪي بوقت ضرورت وري نرسري مان حاصل ڪري سگهجن ٿا

پوکيءَ جو وقت

ڪجيءَ جو نئون باغ لڳائڻ لاءِ سال ۾ ٻه موسمون آهن. هڪ ته بهار (فيبروري ۽ مارچ) ۽ ٻي سانوڻ (جولاءِ ۽ آگسٽ) جي مند موزون آهي.

ٻوٽن جو مفاصلو

ڪجيءَ جا باغ عام طرح سان چورڪنڊي طريقي تي لڳايا ويندا آهن. جنهن ۾ ٻوٽو ٻوٽي کان ۽ قطار قطار کان هڪ ئي مفاصلي تي هوندا آهن. جنهن جي ڪري 25x25 فوٽن جي فاصلي تي ٻوٽا لڳايا ويندا آهن. هڪ ايڪڙ ۾ 69 ٻوٽا لڳايا ويندا آهن.

کڏا تيار ڪرڻ:

باغ لڳائڻ کان اڳ زمين جو تجزيو ڪرائجي. پوءِ ٽي يا چار اونها هر ڏجن ۽ زمين کي سنوت ۾ آڻي گهربل فاصلي تي ٻنا ۽ اڏون تيار ڪجن ۽ پوءِ زمين کي ڪليو ئي ڇڏي ڏجي. ٻوٽن لڳائڻ لاءِ جنس آهر گهربل فاصلي تي زمين ۾ ڪاٺ وسيلي نشان لڳائي پوءِ ان جاءِ تي ٽي فوٽ اونها ۽ ٽي فوٽ ويڪرا کڏا کوٽجن ۽ ٻن هفتن تائين اهي کڏا کليا ڇڏجن ته جيئن هوا سج جي روشني ۾ نقصان وارا جيت وغيره ناس ٿي وڃن. ان کان پوءِ في کڏو 40 ڪلو گرام (هڪ وڻ لاءِ) وٿاڻ جو پاڻ سڙيل ۽ ڳريل کڏي واري مٽي سان ملائي ڀرجي. جنهن ۾ هڪ حصو پاڻ ۽ ٻه حصا مٽي هجڻ گهرجي. جيڪڏهن کڏي جي مٽي سٺي نه هجي ته شاخن يا واهن تان لٽ واري مٽي پاڻ سان ملائي کڏن کي ڀرجي. تنهن کان پوءِ کڏن کي هڪ يا ٻه دفعا پاڻي وجهجي ته جيئن پاڻ واري گرمي ختم ٿي وڃي. پاڻي ڏيڻ کان پوءِ کڏن واري مٽي هيٺ ٿي ويهي ٿي. تنهن ڪري وٽ اچڻ تي ٻاهرين واري مٽي سان کڏي جي سطح کي برابر ڪري ڇڏجي پوءِ گهربل جنسن جا ٻوٽا لڳايا وڃن. اهو خيال ضرور رکجي ته ٻوٽا صحتمند هجن ٻوٽن جي ڇڪيءَ مٿان گاهه گند ۽ گوڏ وغيره لاهي ڇڏجي. کڏو ٻوٽي جي ماپ مطابق هيٺ هجڻ گهرجي. ٻوٽي کي کڏي ۾ رکڻ کان پوءِ پاسن کان مٽي کي هٿن سان چڱي طرح سان دٻائجي. ٻوٽا لڳائڻ کان پوءِ هڪدم پاڻي ڏجي.

پاڻي:

پوکيءَ کان پوءِ ٻن مهينن تائين نون لڳايل ٻوٽن کي ايتري وقفي سان پاڻي ڏجي جو زمين واري وٽ بلڪل سخت (خشڪ) نه وڃي. ان کان پوءِ اٺن ڏهن ڏينهن جي وقفي سان پاڻي ڏجي. اهڙي طرح فيبروري ۽ مارچ (بهار جي موسم) ۾ ميويدار وڻن کي گلن اچڻ کان پهريان باغن کي پاڻيءَ سان سيراب ڪجي ته بهتر آهي. ڇو ته گل اچڻ وقت يا گل جي اچڻ کان پوءِ پاڻي بلڪل نه ڏجي. ڇاڪاڻ جو گلن بجاءِ وڻن ۾ ڦوٽهڙي جو امڪان وڌي ويندو آهي. جنهن جي ڪري گل گهٽ نڪرندا آهن. جڏهن ميوو چڻي برابر ٿئي ته پاڻي جلدي ڏيڻ گهرجي. ڇاڪاڻ جو گرم موسم ۾ وڻن، ڦارين، پنن ۽ ميوي جي واڌ ويجهه جي رفتار وڌي ويندي آهي. پنن جي ڪنارن کان پاڻي تمام گهڻو ٻاڦن جي صورت ۾ خارج ٿيندو آهي. انهيءَ ڪري هن موسم ۾ وڻن کي پاڻيءَ جي ضرورت وڌي ويندي آهي. جون ۽ جولاءِ جي مهينن ۾ گرمي تمام گهڻي ٿيندي آهي. انهيءَ ڪري انهن ڏينهن ۾ هڪ هفتي جي وقفي سان پاڻي ڏيڻ گهرجي. جيئن ميويدار وڻ وڌ ۾ وڌ خوراڪ حاصل ڪري سگهن.

سياري جي موسم ۾ ميويدار وڻن کي پاڻي گهٽ ڏجي. ڇاڪاڻ جو زمين ۾ پاڻي جذب ڪرڻ جي رفتار گهٽجي ويندي آهي ۽ وڻن جي پنن مان پاڻي ٻاڦن جي صورت ۾ تمام گهٽ نڪرندو آهي. انهيءَ صورت ۾ جيڪڏهن پاڻي وڌيڪ ڏبو ته پاڻي بيهي ويندو جنهنڪري وڻن جي پاڙن کي نقصان پهچڻ جو انديشو هوندو آهي. انهيءَ ڪري سياري جي موسم ۾ گهڻو پاڻي ڏيڻ يا جلدي جلدي پاڻي ڏيڻ کان پرهيز ڪرڻ گهرجي.

پاڻ:

ٻوٽن جي واڌ ويجهه لاءِ هميشه وٿاڻ جو گهٽ ۾ گهٽ سال پراڻو ڳريل ۽ سڙيل پاڻ ڏجي ان سان گڏوگڏ ڪيميائي پاڻ ڏجي جهڙوڪ نائٽروجن، فاسفورس ۽ پوٽاش وارا پاڻ ڏجن. جنهن سان ٻوٽن جي واڌ ويجهه سٺي ٿيندي پاڻ ٻوٽن کي آڪٽوبر يا نومبر جي مهيني ۾ ڏجي ان کان سواءِ يوريا پاڻ جو اضافي وڻن عمر جي لحاظ سان آگسٽ يا سيپٽمبر مهيني ۾ ميوي پڇجي وڃڻ

کان پوءِ ڏجي. پاڻ ٽن کان فوٽ يا ٻه فوٽ پري زمين ۾ پکيري ڪوڏر سان ملائي ڇڏجي ۽ مٿان فوراً پاڻي ڏيئي ڇڏجي ان کان سواءِ ٽئين سال گوار يا برسيم کي ساڳي پاڻ طور پوکجي ته جيئن زمين جي طبعي حالت ٺيڪ رهي.

پاڻ جي ترتيب جو ڪو شوارو

سلفيٽ آف پوٽاش گرام	سنگل سپر فاسفيٽ گرام	يوريا گرام	رکڙ جو سڙيل ڳريل پاڻ ڪلوگرام	پاڻ ڏيڻ جو وقت	ٻوٽي جي عمر سالن ۾
100	50	200	10	آڪٽوبر - نومبر	هڪ
200	100	200	20	آڪٽوبر - نومبر	ٻه
300	150	300	30	آڪٽوبر - نومبر	ٽي
400	200	400	40	آڪٽوبر - نومبر	چار
500	250	500	50	آڪٽوبر - نومبر	پنج
600	300	600	60	آڪٽوبر - نومبر	ڇهه
700	350	700	70	آڪٽوبر - نومبر	ست
800	400	800	80	آڪٽوبر - نومبر	اٺ
900	450	900	90	آڪٽوبر - نومبر	نو
1000	500	1000	100	آڪٽوبر - نومبر	ڏهه
					ڏهن سالن کان پوءِ

گندگاهه جو خاتمو

گندگاهه باغن توڙي فصلن لاءِ هاڃيڪار ثابت ٿيندو آهي. انهيءَ ڪري ان جو خاتمو تمام ضروري آهي. انهيءَ لاءِ باغن ۾ وڻن جي ويجهو گڏ ۽ ڏڙ جو عمل جاري رکڻ گهرجي ۽ خالي پيل زمين ۾ هر ڏجن ائين ڪرڻ سان گندگاهه ختم ٿيندو جيئن ۽ بيمارين کان ڇوٽڪارو ملندو زمين نرم ٿيندي ۽ پوسل گهڻي وقت تائين برقرار رهندي.

سار سنڀال:

موسم جي خراب اثرن جي ڪري 10 سيڪڙو کان 20 سيڪڙو ننڍا ٻوٽا مري ويندا آهن. انهيءَ ڪري ٻوٽن کي تيز اُس ۽ سياري ۾ پاري کان بچائڻ لاءِ اتر ۽ اولهه جو پاسو ڪکن ۽ ڪاٺين سان بند ڪجي ۽ ڏکڻ ۽ اوڀر پاسو کليل ڇڏجي ته جيئن ٻوٽن کي اُس ملي. چوپائي مال کان بچاءُ لاءِ جوڳا انتظام ڪجن. ٻوٽا جيئن جيئن وڌن تيئن انهن جي هيٺين پنن جي ڇانگ ڪجي. ٻوٽن ۾ مري وڃڻ واري ٻوٽي جي جڳهه تي نئون ٻوٽو لڳائجي. هڪ يا ٻن سالن ۾ ڳڏيل ٻن ٻوٽي لاءِ هڪ

پائيدار ڪنڊ تيار ڪري ٿو انهيءَ ڪري ٻوٽي جا مناسب پن رکيا وڃن ته پيداوار جي خاصيت تي ڳاڙهو سٺو اثر پوندو. عام طور هڪ جوان ٻوٽي تي 40 کان 50 پنن جو وڻ تي هئڻ فائديمند آهي وڻن جي چوٽي ملچ ڪرڻ سان پڻ فائدو ٿيندو.

باغ ۾ ٻين فصلن جي پوک

ڪجيءَ جو ٻوٽو جيئن ته سنئو مٿي ويندو آهي ۽ سندس پکيڙ پڻ گهٽ هوندي آهي انهيءَ ڪري ٻوٽن جي وچين خالي جڳهن تي مڱ، گوار ۽ برسيم وغيره سياري ۽ اونهاري واريون ڀاڄيون پوکجن انهيءَ سان هڪ ته زمين جي زرخيزي ۾ اضافو ٿيندو ٻيو ته آمدني پڻ ملندي. ٽن - چئن سالن تائين ڪٿڪ به پوکي سگهجي ٿي.

لڳ وارو عمل:

ڪجيءَ جي وڻ ۾ لڳ (ترجڻ ٽرائڻ) وارو عمل وڏي اهميت رکي ٿو ڇو ته هن جا نر ۽ مادي وڻ الڳ الڳ هوندا آهن. ڪجيءَ جو لڳ وارو عمل جيئن مکين ۽ پکين ذريعي به ٿئي ٿو پر انهيءَ عمل ۾ پيداوار سٺي نٿي ملي تنهن ڪري وڌيڪ پيداوار وٺڻ لاءِ ضروري آهي ته لڳ وارو عمل هٿرادو طريقي سان سرانجام ڏجي انهيءَ عمل ڪرڻ لاءِ هر مادي گل تي نر گل مان ٻه يا ٽي ٽڙهيون (ٽاريون) ڍوڪجن يا اندر رکجن اهو عمل ٻه يا ٽي دفعا ڪجي. ڇو جو اهو ڏٺو ويو آهي ته ماديءَ جا گل هڪڙي وقت ۾ سڀ نٿا ٽڙن مناسب پيداوار وٺڻ لاءِ باغ ۾ گهٽ ۾ گهٽ پنج سيڪڙو نر ٻوٽا هجڻ گهرجن. لڳ واري عمل کان پوءِ ٽن مادي گلن مان ٻه گل ڇٽي پوندا ۽ هڪ

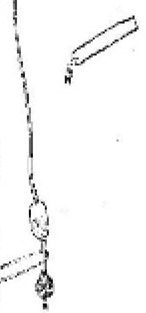

ڪجي ٽرائڻ جو اوزار

گل مان ميوو ٺهڻ شروع ٿيندو لڳ وارو هٿرادو عمل ته ڪرڻ سان ميوو ڪسي ٿيندو اهو عمل ڏکيو محنت طلب ۽ خرچ وارو آهي. انهيءَ عمل لاءِ قابل ۽ چالاڪ ماڻهو جي ضرورت هوندي آهي انهيءَ لاءِ هڪ اوزار ايجاد ڪيو ويو آهي جنهن سان پهرين نر وڻن جي ڦرهين مان نر داڻا پائوڊر جي شڪل ۾ حاصل ڪجن ٿا پوءِ مادي گلن جي ٿڙن تي انهن مادي گلن ۾ انهيءَ اوزار سان نر داڻا پهچايا وڃن ٿا انهيءَ عمل ۾ سٺ سيڪڙو ڪاميابي ٿي آهي خرچ به گهٽ آهي وقت جي به بچت آهي انهيءَ اوزار سان هڪڙو ماڻهو هڪڙي ڏينهن ۾ ٽي ايڪڙن تي بيٺل وڻن کي نر ڏيئي سگهي ٿو.

چانگ ڪرڻ

کجين جي وڻن جي چانگ ضروري آهي ۽ گهڻي چانگ جي ڪري ميوو ٿورو ۽ ياچاتو ٿئي ٿو. نئين وڻن ۾ پهرين ٻن سالن ۾ چانگ نه ڪجي ۽ ٻين پنجن سالن ۾ چانگ خبرداريءَ سان ڪجي. هر ٻن سالن کان پوءِ ٽنڊن جي قطارن جيون ٻه گولايون ڪپجن چانگ هيٺين پنن جي ڪجي ٿي.

نقصانڪار جيت

ٻين ميون وارن وڻن وانگر کجيءَ کي به مختلف قسم جا جيت ۽ ڪينئان نقصان رسائين ٿا جنهن ڪري پيداوار تي خراب اثر پوي ٿو. هن وقت کجيءَ جي فصل کي نقصان پهچائڻ وارن سمورن جيتن ۽ ڪينئن مان سڀ کان وڌيڪ خطرناڪ کجيءَ جو ڳاڙهو ٽنبڻ آهي.

کجيءَ جو ڳاڙهو ٽنبڻ:

سنڌ ۾ کجيءَ تي هن ٽنبڻ (Red palm weevil) جو حملو پهريون ڀيرو نومبر 1983ع ۾ ظاهر ٿيو هو جنهن ڪري خيرپور ۽ سکر ضلعي ۾ کجيءَ جي فصل کي شديد نقصان پهتو هو. هن ٽنبڻ کي رائينڪو فورس فيروجي جينيس *(Rhynchophorus ferrugineus)* جي نالي سان سڃاتو ويو آهي.

بالغ ٽنبڻ:

کجيءَ جي ڳاڙهي ٽنبڻ جا بالغ ڳاڙهاڻ مائل ڀوري رنگ جا ۽ شڪل ۾ سيلينڊر جهڙا هوندا آهن. هن جي مٿي ۾ اڳيان مڙيل چهنب يا سونڍ هوندي آهي نر ۾ هي چهنب وارن واري هوندي آهي ۽ مڇون ڪيف (Funnel) وانگر هونديون آهن. هيءَ ٽنبڻ ڊيگهه ۾ اٽڪل 35 ملي ميٽر ۽ ٿولهه ۾ 12 ملي ميٽر هوندو آهي.

زندگي جو دور

مادي ٽنبڻ وڻ ۾ ٺهيل سوراخن ۾ اندر هڪ هڪ بيضو لاهي ٿي. هي بيضا شڪل ۾ بيضوي ۽ رنگ ۾ اڇاڻ مائل هوندا آهن. هڪ مادي ٽنبڻ پنهنجي زندگي جي ٻن مهينن دوران 300 تائين بيضا لاهي ٿي. هي بيضا گهڻو ڪري رائنو سيرس ٽنبڻ جي ٺاهيل سوراخن ۾

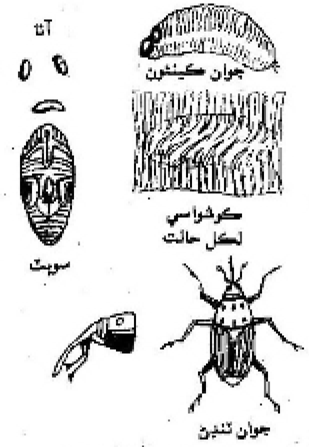

کجيءَ جو ڳاڙهو ٽنبڻ

زندگي جو دور

لاهيندي آهي. هنن بيضن مان 4 کان 5 ڏينهن ۾ ننڍڙا ننڍڙا ڪينئان نڪرندا آهن. هي ڪينئان ٿڙ/ ڏانڊي جي نرم حصي کي کائيندا آهن ۽ جيئن جيئن هي ڪينئان عمر ۽ قدبت ۾ وڏا ٿيندا ويندا آهن تيزيءَ سان کائيندا آهن ۽ ٿڙ ۾ اندر پيچدار ڊگهيون سرنگهون ٺاهي ڇڏيندا آهن ۽ وڻ جي ڪنهن به حصي ۾ رهي سگهندا آهن. وڏو ڪينئون رنگ ۾ هلڪو پيلو ٿيندو آهي ۽ سندس ڊيگهه هڪ کان ٻن مهينن ۾ 5 سينٽي ميٽر ٿي ويندي آهي. هي پنهنجي مڪمل خوراڪ حاصل ڪرڻ ۽ ڪينئن واري عمر گذارڻ کان پوءِ سوپٽ ٺهڻ شروع ٿي ويندا آهن ۽ اٽڪل 10 کان 15 ڏينهن ۾ بالغ يعني مڪمل ٽنبڻ/ ٽنبڻي ٿيڻ شروع ٿي ويندا آهن.

نقصان

هي ٽنبڻ کجيءَ جي وڻن کي سخت نقصان پهچائيندو آهي. هڪ دفعو جڏهن ٽنبڻ ڳامر ۾ رسائي حاصل ڪري وٺندو/وٺندي آهي ته آخرڪار وڻ جو خاتمو يقيني ليندو آهي. ڪافي حالت ۾ متاثر وڻ بغير ڪنهن ظاهر علامت جي هيٺ ڪري پوندا آهن. عام طور متاثر وڻ کي سڃاڻڻ مشڪل هوندو آهي ڇاڪاڻ ته هي ڪينئان مسلسل ٿڙ ۾ اندر رهندا آهن. البت ڪجهه علامتون اهڙيون به آهن جن مان انهن ڪينئن جي موجودگي جو پتو پوي ٿو:

1. ٿڙ جي ڇلرن جي موجودگي سميت چپاڙيل ڏاڳن جهڙي مواد جو هجڻ، جيڪو ڪڏهن ڪڏهن ٻاهر نڪتل هوندو آهي.
2. عام طور تي ڳاڙهاڻ مائل پيلو ريشو ٻاهر سسندو نظر ايندو آهي.
3. هنن ڪينئن جي موجودگيءَ جو پتو ڇلر وارن ٿڙن کي ڪن لڳائي به ڪري سگهجي ٿو جو ته ائين ڪرڻ سان اندران ٿڙ کي کائڻ/ چپاڙڻ ڪري ڪجهه آواز ٻڌڻ ۾ ايندو آهي.

جيڪڏهن هن مرحلي ۾ بنا دير جي ڪينئن کي ختم ڪيو وڃي ته متاثر وڻ بچي سگهن ٿا ٻي صورت ۾ متاثر وڻ سڪي/مري ويندا. اهڙي حملي جي

صورت ۾ ويجهي زرعي ڪارڪن کان مشورو وٺي ضابطو آڻجي.

ميوي وارو جيت

نقصان جون نشانيون

هن جيت جا ڪينئان کجي جي خاص ڪري ڪچي ميوي کي نقصان پهچائين ٿا. ڪينئون ميوي جي ٽوپي جي ڀرسان سنهو سوراخ ڪري ميوي اندر داخل ٿئي ٿو ۽ ان جي ڳڀ ۽ نرم ڪوڪڙي کي کائي نقصان پهچائي ٿو. هن ڪينئن جا حملي آور ميوا وڻ مان ڇڻي وڃن ٿا جنهن ڪري کجي جي پيداوار کي ڪافي نقصان رسي ٿو.

ڪينئون:

هن ڪينئن جو رنگ پيلو ڪريمي ٿئي ٿو کجين جي تحقيقاتي اسٽيشن ڪوٽڏيجي جي ليبارٽري ۾ ٿيل تحقيق متعلق حملي ٿيل ميون مان حاصل ٿيل ڪينئان 4 کان 6 ڏينهن ۾ سوپٽ جي حالت ۾ اچي وڃن ٿا.

سوپٽ:

جڏهن ڪينئون سوپٽ جي حالت ۾ اچي ٿو ته هن پنهنجي مٿان هڪ ڪويو (ڪوي) ٺاهي ان ۾ ويڙهجي وڃي ٿو سوپٽ جو رنگ اڇاڻ مائل ڪريمي ٿئي ٿو. هيءَ جيت 11 کان 16 ڏينهن سوپٽ جي حالت ۾ رهي ٿي ان کان پوءِ هو پتنگ جي حالت ۾ اچي وڃي ٿو.

جوان پتنگ:

جوان پتنگ رنگ جو ڀورو ميرانجهڙو ٿئي ٿو ۽ ان جي پرن تي ڪارا نشان ٿين ٿا.

احتياطي اپاءَ

1. کجين جي باغن کي گندگاهه کان صاف رکجي ته جيئن جيت وغيره پنهنجو نسل وڌائي نه سگهن.
2. ڀاڻ ۽ پاڻي سفارش ڪيل مقدار ۽ صحيح طريقي سان وقت تي ڏيڻ کپن.

3 جڏهن ڪجيءَ جي وڻ ۾ ڦن ڪينئن جو حملو نظر اچي ته ان ڪجي جي گوشن کي اهڙيءَ طرح ڏونڪجي جيئن حملو ٿيل ڪچو ميوو هيٺ ڪري پوي ۽ پوءِ انهن ڪريل ميون کي گڏ ڪري ساڙجي يا زمين ۾ پورجن

4 هيٺيان ميڙيل ميون کي ساڙڻ ۽ گندگاهه ختم ڪرڻ کان پوءِ باغ ۾ پاڻي ڏجي ته جيئن باقي زمين تي ڪريل/بچيل ڪينئان ۾ مري وڃن

ميوي جي پٽڻ

ڪجيءَ جو وڻ چوٿين سال ڦر ڏيڻ شروع ڪندو آهي.ڪجيءَ جو ميوو جون مهيني کان وٺي سيپٽمبر جي شروع تائين ملندو آهي. جڏهن ته مڪمل پيداوار اٺن کان ڏهن سالن تائين ملندي آهي. ٽنهي قد واري وڻ مان ڏاڪڻ ذريعي ميوو لاٿو وڃي ٿو پر ڊگهي قد وارن وڻن مان ميوي لاهڻ لاءِ "چاڙها" مٿي چڙهن ٿا جيڪي سچو چڱو ڪجهي لاهين ٿا ۽ ڪجهه قسمن ۾ ميوي جي چونڊ ڪرڻي پوي ٿي

اهڙين جنسن مان ڌيان سان صرف پڪل ميوو پٽڻ گهرجي ته جيئن مارڪيٽ ۾ سٺو اگهه ملي سگهي

پيداوار:

ڪجي جنس مطابق مختلف وڻن ۾ مختلف پيداوار ڏئي ٿي. جڏهن ته سراسري پيداوار 3 کان 4 من في وڻ لهي ٿي.

محقق

ڪرم خان ڪليري

منظور احمد رانا

ڊاڪٽر عطا حسين سومرو

ڊاڪٽر اسلام الدين مجيدانو

ڊاڪٽر علي محمد خشڪ

نور محمد بلوچ

سيد الهڏنو شاهه

ڪي بي ڪلوز

مؤلف

شمس الدين ميمڻ

غلام مصطفيٰ بانگراج

ايزاز احمد مجيدانو